

Date: 29th April-2026

**O'ZMILLIYBANK AJ MISOLIDA TIJORAT BANKLARI KREDITLARINING
AHOLI BANDLIGIGA VA IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI**

Sayridinov I.Q.,

magistrant, Bank-Moliya Akademiyasi, Toshkent, O'zbekiston

Ilmiy rahbar: i.f.d., I. Alimardonov

Annotatsiya: Mazkur tezisda O'zmilliybank AJ kreditlarining O'zbekiston yalpi ichki mahsuloti va aholi bandligiga ta'siri 2006–2025 yillar ma'lumotlari asosida log-log OLS regression usuli yordamida empirik tahlil qilingan. Tadqiqot natijalari O'zbekistonda 'ish o'rinsiz o'sish' (jobless growth) hodisasining mavjudligini birinchi marta O'zmilliybank ma'lumotlari asosida tasdiqlamoqda.

Kalit so'zlar: bank kreditlari, iqtisodiy o'sish, bandlik, OLS regression, jobless growth, O'zmilliybank AJ.

Muammo va dolzarblik

Moliyaviy vositachilik va iqtisodiy o'sish o'rtasidagi munosabat zamonaviy iqtisodiy fanining asosiy tadqiqot yo'nalishlaridan birini tashkil etadi. Levine (1997) moliyaviy tizimning beshta asosiy funksiyasini — kapital taqsimlash, investitsiyalarni nazorat qilish, riskni diversifikatsiya qilish, jamg'armalarni safarbar etish va to'lov tizimini ta'minlash — iqtisodiy o'sishning muhim omillari sifatida asoslab bergan. King va Levine (1993) esa kredit hajmi va iqtisodiy o'sish o'rtasidagi ijobiy bog'liqlikni 80 ta mamlakat misolida empirik jihatdan tasdiqlagan.

Biroq kredit kengayishining bandlikka ta'siri murakkabroq: xalqaro adabiyotda 'ish o'rinsiz o'sish' (jobless growth) hodisasi — YIM o'sishi jadal davom etayotgan holda bandlik ko'rsatkichlari sezilarli yaxshilanmaydigan vaziyat — keng muhokama qilinib keladi (Fallon va Lucas, 1991; Borat va Oosthuizen, 2006). O'zbekiston uchun bu hodisaning empirik tekshirilganligi juda cheklangan.

O'zmilliybank AJ — O'zbekistonning yirik tijorat banklaridan biri bo'lib, 2024 yil yakuniga ko'ra kredit portfeli 7.9 mlrd AQSh dollarini tashkil etib, jami bank tizimi kreditlarining taxminan 18.8 foizini egallaydi. Ushbu bank misolida kreditlar va makroiqtisodiy ko'rsatkichlar o'rtasidagi munosabatni tadqiq etish ilmiy va amaliy jihatdan muhim ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqot metodologiyasi

Tadqiqotda 2006–2025 yillar (n=20) yillik ma'lumotlari asosida ikki bosqichli log-log OLS regression metodologiyasi qo'llanildi. Birinchi model YIMni, ikkinchi model ishsizlik darajasini bog'liq o'zgaruvchi sifatida olgan. Mustaqil o'zgaruvchilar: O'zmilliybank kredit hajmi (ln(CREDIT)), asosiy kapital qo'yilmalar (ln(GFCF)) va to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar (ln(FDI)). Log-log spetsifikatsiyasi koeffitsientlarni elastiklik sifatida bevosita talqin etish imkonini beradi:

$$\ln(\text{GDP}t) = \beta_0 + \beta_1 \ln(\text{CREDIT}t) + \beta_2 \ln(\text{GFCF}t) + \beta_3 \ln(\text{FDI}t) + \varepsilon t$$

Date: 29th April-2026

$$\ln(\text{UNEMPt}) = \gamma_0 + \gamma_1 \ln(\text{CREDITt}) + \gamma_2 \ln(\text{GFCFt}) + \gamma_3 \ln(\text{FDIt}) + \text{ut}$$

Asosiy natijalar

Model 1 (YIM modeli) $R^2 = 0.984$, $F = 335.2$ ($p = 1.20 \times 10^{-14}$) ko'rsatkichlari bilan juda yuqori sifatli natijalar berdi. GFCF elastikligi = $+0.416$ ($p < 0.001$), kredit elastikligi = $+0.143$ ($p = 0.062$), FDI esa statistik jihatdan ahamiyatsiz ($p = 0.148$).

Model 2 (Ishsizlik modeli) $R^2 = 0.550$, $F = 6.526$ ($p = 0.004$) ko'rsatkichlari bilan ahamiyatli natijalar berdi. GFCF elastikligi = -0.267 ($p = 0.002$) — ishsizlikni kamaytiradi. Kredit elastikligi = $+0.270$ ($p = 0.011$) — kutilmagan paradoksal natija: kreditlar oshganda ishsizlik ham oshadi. FDI ahamiyatsiz ($p = 0.683$).

1-jadval. Regression natijalari yakuniy ko'rinishi

O'zgaruvchi	M1 koef.	M1 p	M2 koef.	M2 p	Gip.
ln(GFCF)	+0.416	0.000***	-0.267	0.002***	H3 ✓
ln(Kredit)	+0.143	0.062*	+0.270	0.011**	H1,H2 ✓
ln(FDI)	-0.069	0.148	+0.025	0.683	H4 ✓
R ²	0.984	—	0.550	—	—

*Izoh: *** $p < 0.001$; ** $p < 0.01$; * $p < 0.10$. Manba: muallif hisob-kitoblari.*

Ish o'rinsiz o'sish: iqtisodiy talqin

Kredit va ishsizlik o'rtasidagi musbat bog'liqlik to'rtta asosiy mexanizm orqali tushuntiriladi. Birinchidan, O'zmilliybank kredit portfelining 84–92% korporativ bo'lib, shundan 33–39% davlat kompaniyalariga to'g'ri keladi. Bonin va Wachtel (2003) ta'kidlaganidek, davlat kompaniyalariga berilgan kreditlar bandlik yaratishda cheklangan samaradorlikka ega. Ikkinchidan, korporativ kreditlar asosan kapital-ko'p texnologiyalarga yo'naltiriladi — bu mehnat talabini kamaytiradi. Uchinchidan, kredit va ish o'rni yaratilishi o'rtasidagi 2–3 yillik vaqt kechikishi statik OLS modelida to'liq aks etmaydi. To'rtinchidan, norasmiy bandlikning yuqori ulushi (~50%, ILO, 2022) rasmiy statistikada kredit ta'sirini to'liq ko'rsatmaydi.

Xulosa va tavsiyalar

Tadqiqot O'zbekistonda 'ish o'rinsiz o'sish' hodisasini O'zmilliybank ma'lumotlari asosida birinchi marta empirik jihatdan tasdiqladi. Kredit resurslarining bandlik yaratish samaradorligini oshirish uchun: (1) kredit portfelini mehnat-ko'p tarmoqlarga qayta yo'naltirish; (2) kichik va o'rta biznesga imtiyozli kreditlashni kuchaytirish; (3) kredit siyosatini bandlik siyosati bilan muvofiqlash tavsiya etiladi. GFCF ning ikkala modelda ham eng kuchli omil ekanligi kapital investitsiyalarni rag'batlantirish siyosatini qo'llab-quvvatlaydi.

Date: 29th April-2026

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Borat H., Oosthuizen M. (2006). Evolution of the labour market: 1995–2002. HSRC Press.
2. Bonin J.P., Wachtel P. (2003). Financial sector development in transition economies. *Economics of Transition*, 11(1), 1–35.
3. Fallon P., Lucas R. (1991). The impact of changes in job security regulations. *World Bank Economic Review*, 5(3), 395–413.
4. ILO. (2022). Uzbekistan: Labour market and employment overview. ILO.
5. King R.G., Levine R. (1993). Finance and growth: Schumpeter might be right. *QJE*, 108(3), 717–737.
6. Levine R. (1997). Financial development and economic growth. *Journal of Economic Literature*, 35(2), 688–726.
7. O'zMB. (2022). Yillik hisobot. O'zbekiston Markaziy banki.
8. O'zmilliybank AJ. (2020–2024). Yillik hisobotlar. Toshkent.

